

Макроекономіка

Віталій КРИВОУС

**УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС:
ПЕРСПЕКТИВНІ МОЖЛИВОСТІ
ДЛЯ СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РИЗИКИ ЗВТ+**

Резюме

Окреслено наслідки імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, основними з яких є участь України у ЗВТ+ як унікальної моделі доступу до ємних європейських ринків, перспектива залучення іноземних інвестицій в українську економіку, досягнення позитивних ефектів реформ. Розкрито основні параметри Угоди як потенціалу для співробітництва у сфері торгівлі, комплексного регулювання міжнародного руху основних факторів виробництва, взаємоузгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів ЄС та України. Проаналізовано ризики ЗВТ+ для окремих сфер вітчизняної економіки та окреслено шляхи їх мінімізації, пріоритетне спрямування зусиль держави на зміцнення конкурентних позицій основних видів товарів та послуг.

Ключові слова

Угода, ЗВТ, імпорتنі мита, асоціація, торговельний режим, тарифні бар'єри, співробітництво, конкурентні позиції, макроекономічні ефекти.

© Віталій Кривоус, 2015.

Кривоус Віталій, канд. екон. наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет, Україна.

Класифікація за JEL: F10, F15, F18.

Вступ. Сучасний розвиток глобальної економіки характеризується зростанням кількості торговельних угод з акцентом на взаємоузгоджені стратегічні цілі та напрямки, посилення їх комплексного характеру. Для країн, що розвиваються, укладання угод про економічне співробітництво з країнами більш високого рівня соціально-економічного розвитку є надзвичайно важливим, оскільки дає можливість не тільки збільшити добробут країни внаслідок зменшення бар'єрів на шляху міжнародного руху факторів виробництва, але адаптуватися до більш ефективної регіональної моделі соціально-економічного розвитку загалом [4]. Угода про асоціацію між Україною та ЄС за своїм змістом належить до нової генерації регіональних торговельних угод початку XXI ст. Вона є найамбітнішою угодою, яку коли-небудь укладав Євросоюз у рамках Східного партнерства, тобто мається на увазі формат ЗВТ+, що передбачає пріоритетне спрямування зусиль на глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ГВЗВТ).

Мета статті – це дослідження шансів та ризиків для України, впливу поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі на українську економіку.

Завдання статті полягають у висвітленні пріоритетів торговельної угоди за критеріями домінуючого напрямку співробітництва Україна – ЄС, кумуляції економічних ефектів різних сфер народного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування зон вільної торгівлі були досліджені та обґрунтовані українськими вченими: О. Шнирков дослідив можливі наслідки формування ЗВТ на території України та запропонував шляхи входження в торговельний простір ЄС; А. Філіпенко розкрив пріоритети зон вільної торгівлі України; О. Амоша проаналізував інформаційне забезпечення процесу формування зон вільної торгівлі; режими регулювання ЗВТ відображені в публікаціях В. Ляшенко; процес регулювання ЗВТ охарактеризований у дослідженнях Ю. Макогона, В. Кравченко; проблеми та шляхи їх вирішення в зоні вільної торгівлі підняті в дослідженнях Н. Осадчої.

Доступ України до європейського ринку у форматі ЗВТ+ та економічні ефекти від цієї унікальної моделі міжнародного співробітництва досліджували українські науковці В. Гесць, В. Гречин, Т. Осташко, А. Філіпенко, Л. Шин-

карук та ін. Проте є необхідність дослідження переходу України до більш складної форми торговельного співробітництва з ЄС у рамках ГВЗВТ.

Результати дослідження. В загальному розумінні ЗВТ – це тип міжнародної інтеграції, за якої в країнах-учасниках скасовуються митні збори і кількісні обмеження у взаємній торгівлі. ГВЗВТ між Україною та ЄС передбачає скасування (в окремих випадках – суттєве зменшення) експортних та імпорتنих мит Україною приблизно на 97%, ЄС – на 96,3%; ввізних мит на промислові товари Україною на 82,6%, ЄС – на 91,8%; для сільськогосподарської продукції мита скасовуються Україною на 35,2% тарифних ліній, у ЄС – на 83,1%. Для 52% тарифних ліній Україна запроваджує перехідні періоди тривалістю від 1 до 7 років, для 9,8% – часткову лібералізацію, для 3% – безмитні тарифні квоти. Це означає, що для особливо чутливих секторів ГВЗВТ українським виробникам потрібно більше часу для адаптації до конкурентного середовища. Таким чином, внаслідок скасування мит українські експортери будуть заощаджувати 487 млн. євро щороку, ЄС – 391 млн. євро відповідно [5].

У табл. 1 наведена детальна інформація про зміну митних платежів внаслідок запровадження ЗВТ+ для основних експортних товарів з України, на які припадає майже 60% усього експорту до ЄС.

Таблиця 1

Зміна митних платежів України у торгівлі з ЄС за умови Угоди про асоціацію*

(складено автором на основі: [5, с. 11–12])

Товари	Мито ЄС, що зараз сплачує Україна	Мито/квота за ЗВТ+
<i>Експорт сільськогосподарської продукції в ЄС</i>		
Овочі, фрукти та горіхи (ГС 0713, 0802, 0811)	До 20,8% + 8,4 €/100kg/net	0%
Пшениця (ГС 1001)	До 186 €/т	0% для перших 950 тис. тонн зі збільшенням до 1 млн. тонн протягом 5 років. Експорт у 2012 р. – 1,522 млн. тонн.
Кукурудза (ГС 1005)	До 94 €/т	0% для перших 400 тис. тонн зі збільшенням до 650 тис. тонн протягом 5 років. Експорт у 2012 р. – 1,182 млн. тонн.

Товари	Мито ЄС, що зараз сплачує Україна	Мито/квота за ЗВТ+
Соеві боби, насіння та олійне насіння (ГС 1201, 1204, 1205, 1206, 1207, 1507, 1512, 2306)	До 9,6%	0%
Вироби з шоколаду (ГС 1806)	До 43%	0% для перших 2 тис. тонн зі збільшенням до 3 тис. тонн протягом 5 років. Експорт у 2012 р. – 45 тис. тонн.
Фруктовий сік (ГС 2009)	До 33,6% + 20,6 €/100 kg/net	0% для перших 10 тис. тонн зі збільшенням до 20 тис. тонн протягом 5 років. Експорт у 2012 р. – 42,56 тис. тонн.
Спирт (ГС 2208)	До 1%/об/гкл + 6,4 €/hl	0% для перших 27 тис. тонн зі збільшенням до 100 тис. тонн протягом 5 років. Експорт у 2012 р. – 11 тис. тонн
<i>Експорт несільськогосподарської продукції в ЄС</i>		
Мінеральне паливо (ГС 25-27)	До 2,6 €/t/net	0% перехідний період до 3-х років
Хімічна продукція (ГС 28-38)	До 17,3%	0% перехідний період до 7-ми років
Вироби з пластику (ГС 3907, 3920, 3923)	До 6,5%	0% перехідний період до 3-х років
Деревина та вироби з дерева (4401-3, 4407, 4410, 4412, 4415, 4418)	До 10%	0% перехідний період до 5-ти років
Текстиль та одяг (ГС 5601, 6303, 6307)	До 12%	0%
Устаткування та електроприлади (ГС 84-85)	До 14%	0% перехідний період до 7-ми років
Транспортні засоби та обладнання (ГС 8606, 8708, 8802, 8901)	До 7,7%	0%
Медичне обладнання (ГС 9018, 9401, 9403)	До 5,6%	0%

Товари	Мито ЄС, що зараз сплачує Україна	Мито/квота за ЗВТ+
Спортивне обладнання (ГС 9506)	До 4,7%	0%

* За розрахунками авторів на основі аналізу тарифів та тарифних квот для головних 100 товарів експорту в 2012 році, на які припадає 60% загального експорту.

Гармонізація технічних стандартів сторін мінімізує нетарифні бар'єри, підвищить якість продукції на внутрішньому ринку. Вона сприятиме формуванню позитивного іміджу України на світових ринках як виробника якісних товарів, а в перспективі все це може привести до збільшення обсягу виробництва.

Дослідження CEPS, IFW&ICPS (2006), ECORYS (2008) дозволили визначити низку секторів в Україні, в яких є можливість збільшення обсягу виробництва внаслідок гармонізації з правилами та нормами ЄС (див. табл. 2).

Таблиця 2

Прогноз збільшення обсягу виробництва в Україні* [5, с. 13]

	Обсяг виробництва в Україні
Сільське господарство, рибне та лісове господарство	+1,1%
Злакові/олійне насіння	+1,1%
М'ясо	+2,2%
Цукор/кондитерські вироби	+4,7%
Рослинні та тваринні жири	+5,5%
Фрукти та горіхи	+3,8%
Устаткування та електроніка	+7,4%
Автомобілі/запасні частини	+4,7%
Транспортне обладнання	+3,3%
Чорні метали	+2,6%
Вироби з металу	+5,8%

*Прогноз зроблено на основі досліджень CEPS, IFW&ICPS (2006 р.): Перспективи поглибленої угоди про вільну торгівлю між ЄС та Україною; ECORYS (2008 р.): Оцінка впливу ЗВТ+ між ЄС та Україною.

Модифікація конкурентних відносин, що стане наслідком торговельного співтовариства Україна – ЄС, сприятиме посиленню позитивних економічних ефектів, забезпечить державі перехід від періодичної до скоординованої участі в європейському торговельному просторі.

За оцінками ECORYS (2008 р.) та Інституту економічних досліджень та політичних консультацій Німецької консалтингової групи (2011 р.), у довгостроковій перспективі ЗВТ+ між Україною та ЄС забезпечить зростання ВВП України на 0,5% щороку, а також загальне підвищення добробуту громадян на 1,2% на рік. Що стосується економічних показників, то обсяг експорту до ЄС має зрости приблизно на 6,3%, обсяг імпорту – на 5,8%, а середня заробітна плата – на 5,5% [5, с. 3]. Крім того, ЗВТ+ охоплює широке коло комплексних питань, пов'язаних з торгівлею, починаючи від доступу до ринку, технічних регламентів, санітарних і фітосанітарних заходів, закінчуючи питаннями конкурентної політики, спрощення митних процедур, руху капіталу.

Лібералізація доступу до ємних ринків ЄС стане поштовхом до перерозподілу сегментів вітчизняної економіки в контексті становлення компетенцій та ресурсів економічного зростання, активізації партнерської взаємодії на відповідних торговельних майданчиках країн-членів Євросоюзу. Залишається відкритим питання про кореляцію різних факторів економічного зростання, що у своїй сукупності відображають економічні ефекти в контексті переваг лібералізації торгівлі та очікуваних ризиків (див. табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка впливу ЗВТ+ на основні галузі промисловості України

Переваги	Застереження
<i>Чорна металургія</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Скасування мит обумовить зростання на 0,4% обсягів випуску металургійної продукції у короткостроковому періоді. 2. Збільшення експортного виторгу на 25–30 млн. євро. 3. Уникнення антидемпінгових мит. 4. Збільшення експортного виторгу за труби на 30 млн. євро. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення витрат на зниження шкідливого впливу на довкілля. 2. Повне закриття металургійного ринку Митного союзу для України, що призведе до перевиробництва в Україні в межах 3,6 млн. т продукції. 3. Скорочення обсягів металургійного виробництва в середньостроковій перспективі на 0,2%.
<i>Машинобудування</i>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Прискорення модернізації на основі науково-технічних досягнень ЄС (30% нових технологій). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення на внутрішньому ринку України конкуруючого імпорту легкових автомобілів, тракторів,

Переваги	Застереження
<ul style="list-style-type: none"> 2. Адаптація до технологічних, санітарних та екологічних стандартів ЄС. 3. Встановлення нульових ставок ввізного мита на інвестиційні види машинобудівної продукції. 4. Зниження ставки ввізного мита на транспортні засоби на 30%. 	<ul style="list-style-type: none"> зернозбиральних комбайнів. 2. Високі бар'єри входження українських виробників на європейський ринок через низький технологічний рівень. 3. Зростає залежність вітчизняного машинобудування від імпорту високотехнологічної продукції. 4. Зростає попит на інноваційні високотехнологічні види імпоротної машинобудівної продукції.
<i>Деревообробна промисловість</i>	
<ul style="list-style-type: none"> 1. Україна має великий потенціал експорту деревини. 2. Зростає перспектива економічного співробітництва України з ЄС в розширенні зовнішнього ринку продукції деревообробної промисловості. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Існує ймовірність зростання імпорту продукції з високою доданою вартістю. 2. Посилиться тенденція до збільшення сировинного експорту.
<i>Енергетика</i>	
<ul style="list-style-type: none"> 1. Угода закріплює прийняті раніше зобов'язання в рамках Європейського енергетичного співтовариства і встановлює чіткий графік їхньої імплементації з моменту набрання угодою чинності. 2. Об'єктивність запровадження реформ. 3. Стабілізація енергозабезпечення економіки України та інтеграції енергетичної галузі до континентальних енергоринків після впровадження реформ та їхнього адекватного фінансового забезпечення. 4. Інтенсифікація інвестиційного процесу до 2020 р. сприятиме збереженню конкурентних переваг українських товарів у довгостроковій перспективі. 	<ul style="list-style-type: none"> 1. Загальні витрати для досягнення енергоефективності до 2020 р. можуть становити 86,0 млрд. євро. 2. Загальні витрати на інфраструктуру до 2020 р. можуть становити 100,7 млрд. євро. 3. У промисловому секторі зростає капіталомісткість на 30%. 4. Відбудеться зростання середньої вартості електроенергії.

* Складено автором на основі [2].

На думку автора, необхідно передбачити такі напрями зниження ризиків ЗВТ+ з ЄС для економіки України:

- стимулювання підприємств до технологічного оновлення виробництва та модернізації основних процесів для уникнення диспропорцій технологічної структури;
- посилення географічної диверсифікації експорту продукції;
- стимулювання інвестиційного забезпечення вітчизняної економіки;
- впровадження досвіду ЄС у контексті співпраці бізнесу з галузевими асоціаціями;
- вдосконалення інституційного забезпечення в рамках досягнення стандартів ЄС щодо дотримання санітарних, фітосанітарних та екологічних вимог;
- сприяння вирішенню проблеми географічних зазначень при активному залученні досвіду та ресурсів ЄС;
- спрямування Угоди на підтримку реформ в Україні.

Для України відкриття європейського ринку в контексті Угоди про асоціацію з ЄС є, безумовно, значущим і необхідним для її подальшої інтеграції у глобальний економічний простір. Визначальним для України є не лише розширення доступу до європейських ринків, а й використання отриманих від підписання Угоди можливостей для реформування і підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що має забезпечити зростання експорту українських високотехнологічних товарів, а значить формування умов для збільшення заробітної плати працівників на основі підвищення продуктивності праці і, таким чином, зростання споживчого попиту на внутрішньому ринку. Особливо важливо в цьому процесі забезпечити включення окремих видів діяльності у технологічні ланцюги промислового виробництва країн ЄС, багато з яких інтенсивно реалізують нові промислові стратегії [2].

Стосовно вітчизняного бізнесу, то ГВЗВТ дасть можливість українським компаніям на загальних засадах брати участь у держзакупівлях країн ЄС. Слід визнати, що сьогодні перелік галузей, де представники України зможуть відкривати бізнес в ЄС досить обмежений: поштова та кур'єрська служба, фінансові та телекомунікаційні послуги. Приведення вітчизняного законодавства у відповідність до законодавства Євросоюзу відкриє нашому бізнесу доступ до європейських ринків. З іншого боку, в результаті такого зближення законодавства інвестори з країн ЄС матимуть у цих секторах таке ж законодавче поле для роботи в Україні, як і в ЄС.

Важливе значення для українських експортерів до країн Співтовариства будуть мати положення щодо застосування правил походження Європейського Союзу, що забезпечить двосторонню кумуляцію походження між Укра-

їною та ЄС. Нині Україна користується перевагою односторонніх торговельних поступок з боку ЄС у вигляді Генеральної системи преференцій. Скасування ввізних мит стосується 94,7% від усього обсягу промислових товарів та 83,4% сільськогосподарських товарів і харчової продукції, що імпортується Євросоюзом з нашої держави. Преференції будуть діяти до 1 січня 2016 р. [6]. Разом з тим, на сталь, текстильні вироби та одяг, добрива діють занижені тарифи. Коли ГВЗВТ вступить у дію в повному обсязі, преференції втратять силу, а тарифи будуть усунені.

Для того, щоб всі положення Угоди про асоціацію діяли, а зобов'язання виконувались, у тексті документа прописана багаторівнева система координації зусиль: саміт, Рада асоціації, Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації та Платформа громадянського суспільства, яка складатиметься з членів Європейського економічного та соціального комітету і представників громадянського суспільства України.

Впровадження цієї Угоди за успішної співпраці Уряду України, Верховної Ради та бізнесу може забезпечити такі перспективи для нашої держави (див. табл. 4).

Таблиця 4

Перспективи для України, пов'язані з Угодою про асоціацію з ЄС*

№ з/п	Перспективи	Аргументи
1.	Кращий доступ до великого ринку	ЄС – це найбільший єдиний ринок у світі, який складається з 28 країн та охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України. Це понад 500 млн. споживачів, середній дохід яких складає 39 тис. дол. США.
2.	Нижчі ставки ввізного мита для українських товарів	Одним з головних наслідків ЗВТ+ для підприємств буде скасування ввізного мита для 97% усіх товарів, що експортуються з України до ЄС. Тільки для 3% експорту деяких сільськогосподарських товарів ввізні мита не будуть повністю скасовані.
3.	Доступ до державних закупівель у країнах ЄС	Гармонізація законодавства та процедур у сфері державних закупівель надасть можливість українським підприємствам брати участь на рівних умовах з європейськими підприємствами у проведенні робіт за державним замовленням, наданні послуг та у проведенні тендерів на рівні ЄС. Обсяг цього ринку складає майже 2,5 трлн. дол. США.

№ з/п	Перспективи	Аргументи
4.	Нижчі ціни та вищий рівень життя	Україна знизить тарифні ставки на імпорт з ЄС. Виробники в Україні отримають доступ до широкого спектра більш дешевих промислових товарів, комплектуючих та обладнання. Рівень життя через декілька років зросте на 12%.
5.	Кращий доступ до ринків третіх країн	Кращий доступ до ринків третіх країн буде забезпечений завдяки гармонізації технічних регламентів та стандартів згідно з вимогами ЄС, що також передбачатиме перспективу визнання відповідних українських товарів на ринках США, Японії, Канади та Південної Кореї.
6.	Фундамент для реформ	Приведення українського законодавства в багатьох сферах комерційної діяльності до вимог ЄС встановить графік поліпшення внутрішнього інвестиційного клімату та перехід до більш прозорих правил ведення бізнесу, які зробили б внутрішнє економічне середовище більш привабливим для іноземних та вітчизняних інвесторів.
7.	Україна збереже незалежність, суверенність, самобутність.	Розвиток більш тісних зв'язків з іншими країнами і багатонаціональними союзами є суверенним рішенням України та її народу. Виконання загальних правил і стандартів не означатиме для України втрати незалежності, суверенності, своїх звичаїв та індивідуальності.
8.	Європейська інтеграція позитивно вплине на економіку України.	Угода про асоціацію дає можливість використати практичну допомогу ЄС та його досвід проведення реформ, які допомогли багатьом країнам здійснити модернізацію, забезпечити вищі стандарти життя для своїх громадян та вийти на вищий технологічний рівень розвитку.

* Складено автором на основі [7].

Україні вселяє впевненість у європейському виборі свого розвитку і майбутніх перспектив те, що завдяки зростаючій могутності ЄС уже в першій третині XXI ст. завершиться процес формування глобального ринку з трьома основними континентальними ринками – європейським, північно-американським і азійсько-тихоокеанським. Таким чином, можна стверджувати про визначальний вплив ЄС на побудову нового світового економічного порядку.

Висновки. Успішна імплементація Угоди про асоціацію та її виконання сторонами означатиме відповідність критеріям членства ЄС, що є метою

України. Через ЗВТ+ з ЄС український виробник отримує можливість знайти свою нішу на європейському ринку, а вітчизняні споживачі – доступ до високоякісних європейських товарів за прийнятними цінами. ЗВТ+ з акцентом на регуляторному співробітництві – це організаційне оформлення конвергенції контрагентів міжнародної торгівлі, репрезентоване створенням відповідних структур з чіткою схемою підпорядкування та взаємодії, що сприятиме модифікації конкурентних відносин у площині Україна – ЄС і стане наднаціональним інституційним забезпеченням ГВЗВТ. Зрозумілим є те, що процес адаптації держави до умов поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ буде складним, проте перспектива підвищення інвестиційної привабливості – це унікальний майданчик для розбудови взаємовигідних зв'язків між сторонами договору, а також зростання довіри до України з боку розвинутих країн світу.

Література

1. Гречин В. ЗВТ+ інституційне зближення ЄС і України = Угода про Асоціацію [Електронний ресурс] / В. Гречин. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/columns/2013/09/27/6998825/?attempt=1>.
2. Оцінка впливу Угоди про асоціацію / ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наук. доп. / за ред. В. М. Гейця, Т. О. Осташко, Л. В. Шинкарук. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. – 102 с.
3. Сищук О. Унікальна угода: вступ до ЗВТ, що членство в ЄС? [Електронний ресурс] / О. Сищук. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2548>.
4. Філіпенко А. Пріоритети зон вільної торгівлі України [Електронний ресурс] / А. Філіпенко. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/mizhnarodni_vidnosyny/articles/Priorities_for_free_trade_zones_of_Ukraine_19258.pdf.
5. Хайліер М. Торгівля з ЄС в рамках поглибленої та всеохопної угоди про вільну торгівлю / М. Хайліер, В. П'ятницький // СТА Economic & Export Analysts LTD. – 2013. – С. 18.
6. Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244830558.
7. Положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо зони вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kyiv-obl.gov.ua/polozhennja_ugodi_pro_asotsiatsiju_mizh_ukrajinoju_ta_jes_schodo_zoni_vilnoji_torgivli.